

▲ radi- zorgproject

▼▼▼▼▼ Brabant

KIEZEN

NA

**HET TWEEDE
VAN DE**

**LEERJAAR
EERSTE GRAAD**

Informatiebrochure van het CLB GO!

Inhoudsopgave

STRUCTUUR VAN HET SECUNDAIR ONDERWIJS	3
HET VOLTIJDS SECUNDAIR ONDERWIJS	4
1. HET ALGEMEEN SECUNDAIR ONDERWIJS OF ASO.....	7
2. HET KUNSTSECUNDAIR ONDERWIJS OF KSO	9
3. HET TECHNISCH SECUNDAIR ONDERWIJS OF TSO.....	12
4. HET BEROEPSSECUNDAIR ONDERWIJS OF BSO	16
5. NAAR DE TWEEDE GRAAD	19
6. GETUIGSCHRIFTEN	19
7. NAAR DE DERDE GRAAD	20
DE LEERPLICHT	20
HET DEELTIJDS ONDERWIJS	21
HOE EEN STUDIERICHTING KIEZEN	22

Infobrochure van het zorgproject Brabant:

KIEZEN NA HET TWEEDE LEERJAAR VAN DE EERSTE GRAAD, versie januari 2008

In deze brochures vermelden we de meest recente informatie waarover we beschikken. Als er wijzigingen doorgevoerd worden door het departement onderwijs trachten we de infobrochure zo vlug mogelijk aan te passen en de nieuwe versie te publiceren op de website www.go-clb.be.

Structuur van het Secundair Onderwijs

VIERDE GRAAD

BSO

DERDE GRAAD

7*	Vorbereidend jaar hoger onderwijs	Specialisatiejaar/ Vorbereidend jaar hoger onderwijs	Specialisatiejaar	Specialisatiejaar/ Algemeen jaar

6	ASO	KSO	TSO	BSO
5	ASO	KSO	TSO	BSO

DEELTIJDS
ONDERWIJS

TWEDE GRAAD

4	ASO	KSO	TSO	BSO
3	ASO	KSO	TSO	BSO

EERSTE GRAAD

2	tweede leerjaar van de eerste graad	beroepsvoorbereidend leerjaar
1	eerste leerjaar A	eerste leerjaar B

*In deze brochure bespreken we eerst het **voltijds secundair onderwijs**. Vervolgens besteden we even aandacht aan de **leerplicht** en het **deeltijds onderwijs**. Tenslotte bekijken we even hoe je best een **studierichting** kiest.*

Het voltijds Secundair Onderwijs

Het secundair onderwijs kan men in **GRADEN** indelen.

Vanaf de tweede graad kan men vier **ONDERWIJSVORMEN** onderscheiden: **ASO** (Algemeen Secundair Onderwijs), **KSO** (Kunstsecundair Onderwijs), **TSO** (Technisch Secundair Onderwijs), **BSO** (BeroepsSecundair Onderwijs).

Elke onderwijsvorm omvat een groot aantal **STUDIERICHTINGEN**.

De studierichtingen kunnen gegroepeerd worden in **STUDIEGEBIEDEN**. Bijvoorbeeld de studierichtingen 'handel', 'handel-talen', 'boekhouden-informatica', 'secretariaat-talen' en 'informatiebeheer' van het TSO en de studierichtingen 'kantoor' en 'verkoop' van het BSO behoren tot het studiegebied 'handel'.

Elke graad omvat minstens twee **LEERJAREN**.

De **TWEEDE GRAAD**: het **3de** en het **4de leerjaar**.

De **DERDE GRAAD**: het **5de** en het **6de leerjaar**.

Bovendien kan je per onderwijsvorm, indien je dat wenst, nog de volgende leerjaren volgen:

ASO:

In de **DERDE GRAAD** kan je na het 6de leerjaar eventueel een **7de leerjaar 'Bijzonder wetenschappelijke vorming'** volgen als voorbereiding op het hoger onderwijs.

KSO:

In de **DERDE GRAAD** kan je na het 6de leerjaar eventueel een **aansluitend 7de specialisatiejaar** volgen.

Als voorbereiding op het hoger onderwijs wordt er een **7de leerjaar 'Bijzondere beeldende vorming'** en **'Bijzondere muzikale vorming'** ingericht voor leerlingen die geen KSO hebben gevolgd.

TSO:

In de **DERDE GRAAD** kan je na het 6de leerjaar eventueel een **aansluitend 7de specialisatiejaar** volgen.

BSO:

In de DERDE GRAAD kan je na het 6de leerjaar eventueel een **aansluitend 7de specialisatiejaar** of een **7de algemeen jaar** volgen.

In de VIERDE GRAAD kan je in een zeer beperkt aantal scholen en studierichtingen na het 6de leerjaar eventueel een **7de en 8ste leerjaar** (modevormgeving, plastische kunsten en verpleegkunde) en **9de leerjaar** (verpleegkunde) volgen.

In tegenstelling tot de andere onderwijsvormen kan je in het BSO het **diploma** secundair onderwijs slechts na het 7de leerjaar of in de vierde graad behalen.

De LESSENTABEL:

- In het **ASO** bedraagt de lessentabel **maximum 32 (33)**,
- in het **KSO, TSO en BSO maximum 36** gesubsidieerde lestijden.

De lessentabellen kunnen **verschillen** afhankelijk van de inrichtende macht (GO!, Stedelijk/Gemeentelijk (S/G), Katholiek (K) of Provinciaal (P) onderwijs), maar ook tussen de scholen die tot éénzelfde net behoren.

Om de juiste inhoud van de studierichting te kennen is het belangrijk om de infobrochures te vergelijken van de verschillende scholen.

ASO
of
**ALGEMEEN
SECUNDAIR ONDERWIJS**

- Je volgt hoofdzakelijk theorie (leren uit boeken): talen, wiskunde, wetenschappen, economie,...
- Je wordt voorbereid op een Studie in het hoger onderwijs.

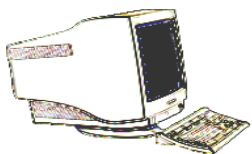
KSO
of
**KUNST-
SECUNDAIR ONDERWIJS**

- Je krijgt algemene vakken en leert muziek, dans, toneel, creëren met film en geluid of ontwerpen met potlood, papier, verf, klei,...
- Na deze opleiding kan je best verder studeren.

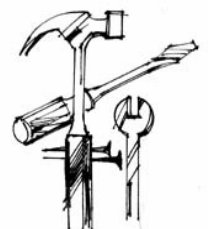
TSO
of
**TECHNISCH
SECUNDAIR ONDERWIJS**

- Je krijgt naast algemene vakken ook technische vakken: chemie, elektromechanica, handel, kleding, bakkerij, landbouw,... Deze vakken oefen je eveneens in de praktijk.
- Achteraf kan je gaan werken of verder studeren.

BSO
of
**BEROEPSSECUNDAIR
ONDERWIJS**

- Je leert een beroep: bouw, elektrische installaties, bakkerij, haartooi,...De praktijk krijgt meer aandacht dan het leren uit boeken.
- Eventueel volg je een zevende leerjaar of je gaat werken.

1. HET ALGEMEEN SECUNDAIR ONDERWIJS OF ASO

In het ASO krijg je hoofdzakelijk **theorie, algemene vakken**. Het vraagt van de leerlingen een uitgesproken begaafdheid en belangstelling om theorie te verwerken.

In het ASO word je voorbereid op een studie in het hoger onderwijs.

Tracht er rekening mee te houden dat je huidige keuze je verdere studiekeuze in het hoger onderwijs beïnvloedt.

STUDIEGEBIED	STUDIERICHTINGEN TWEDE GRAAD ASO	STUDIERICHTINGEN DERDE GRAAD ASO
ALGEMEEN SECUNDAIR ONDERWIJS	ECONOMIE GRIEKS - LATIJN GRIEKS HUMANE WETENSCHAPPEN LATIJN WETENSCHAPPEN RUDOLF STEINERPEDAGOGIE (S) YESHIVA (S)	ECONOMIE - MODERNE TALEN ECONOMIE - WISKUNDE GRIEKS - LATIJN GRIEKS - MODERNE TALEN GRIEKS - WETENSCHAPPEN GRIEKS - WISKUNDE HUMANE WETENSCHAPPEN LATIJN - MODERNE TALEN LATIJN - WETENSCHAPPEN LATIJN - WISKUNDE MODERNE TALEN - WETENSCHAPPEN MODERNE TALEN - WISKUNDE WETENSCHAPPEN - WISKUNDE RUDOLF STEINERPEDAGOGIE (S) <i>(naast algemene en kunstgerichte vakken ook aandacht voor praktische manuele arbeid)</i> YESHIVA (S) <i>(algemene vorming en joods - orthodoxe leer)</i>
SPORT alle studierichtingen zijn specifiek	SPORT (S) WETENSCHAPPEN - TOPSPORT (*)	WETENSCHAPPEN - SPORT (s) WETENSCHAPPEN - TOPSPORT (*) WISKUNDE - TOPSPORT (*) MODERNE TALEN - TOPSPORT (*)

(S): De specifieke studierichtingen kan je slechts in een beperkt aantal scholen volgen.

(*) Je kan deze studierichting slechts volgen als je over een topsportstatuut beschikt.

In de TABELLEN vind je de **officiële benamingen** van de **STUDIERICHTINGEN**. **Scholen** kunnen in hun brochures voor de studierichtingen van de **tweede graad dezelfde benamingen** gebruiken als in de **derde graad** om deze beter te omschrijven.

In het GO! omvat de lessentabel naast de **basisvorming** en het **fundamenteel gedeelte** meestal een **complementair deel (3u)** dat de scholen zelf invullen. De inhoud van dit complementaire gedeelte kan de tweede benaming leveren van de studierichtingen in de tweede graad. Een school kan bijvoorbeeld beslissen om het complementair gedeelte in te vullen met moderne talen. De studierichting "humane wetenschappen" wordt dan "humane wetenschappen-moderne talen", "economie" wordt dan "economie-moderne talen"... genoemd.

LESSENTABEL VAN HET GO! EERSTE LEERJAAR VAN DE TWEDE GRAAD ASO	ECONOMIE	HUMANE WETENSCHAPPEN	WETENSCHAPPEN	SPORT	LATIJN	GRIEKS	GRIEKS- LATIJN
Godsdienst/Zedenleer	2	2	2	2	2	2	2
Nederlands	4	4	4	4	4	4	4
Frans	3	3	3	3	3	3	3
Engels	3	3	3	3	3	3	3
Wiskunde	4	4	4	4	4	4	4
Geschiedenis	2	2	2	2	2	2	2
Aardrijkskunde	1	1	1	1	1	1	1
Fysica	1	1	1	1	1	1	1
Biologie	1	1	1	1	1	1	1
Chemie	1	1	1	1	1	1	1
Lichamelijke opvoeding	2	2	2	2	2	2	2
Economie	4						
Gedragwetenschappen		2					
Cultuurwetenschappen		2					
Wiskunde			+1	+1			
Biologie			+1	+1			
Chemie			+1	+1			
Fysica			+1	+1			
Latijn					4		4
Grieks						4	4
Informatica	1	1	1	1	1	1	
Sport				3			
Complementair gedeelte	3	3	3		3	3	
TOTAAL	32	32	32	32	32	32	32

2. HET KUNSTSECUNDAIR ONDERWIJS OF KSO

In het KSO krijg je naast **algemene vakken** ook een **artistieke opleiding**, zowel in theorie als in praktijk. Je leert kunst begrijpen, aanvoelen en beoefenen.

De STUDIERICHTINGEN kunnen we indelen in drie STUDIEGEBIEDEN: **ballet, podiumkunsten en beeldende kunsten**.

Een gesprek met directie, coördinator of een leerkracht van de afdeling is dikwijls noodzakelijk om de visie van de school op de studierichting te leren kennen.

Vooraf in het studiegebied Beeldende Kunsten en de studierichting Woordkunst-Drama **onderschatten** vele leerlingen de studiedruk en moeilijkheidsgraad van een combinatie van algemene en kunstzinnige vakken.

Na de meeste studierichtingen binnen deze onderwijsvorm kan je best **verder studeren**. Ook hier geldt de opmerking dat je huidige keuze je studiemogelijkheden in het hoger onderwijs beïnvloedt. Voor de meeste kunstgerichte opleidingen in het hoger onderwijs moet je eerst slagen in een artistieke toelatingsproef.

STUDIEGEBIED BEELDENE KUNSTEN

Binnen het studiegebied beeldende kunsten kan men een onderscheid maken tussen studierichtingen met de benaming 'vorming', 'kunst' of 'opleiding'.

De studierichtingen met het achtervoegsel 'VORMING' zijn de **meest theoretische**. Je krijgt er meer talen, wiskunde en wetenschappen. In de studierichting met de benaming 'OPLEIDING' krijg je het **minst** aantal uren **theorie**. In de studierichtingen die 'KUNST' worden genoemd krijg je ook nog heel wat algemene vakken, maar minder dan in de richtingen die de benaming 'vorming' dragen.

Als je voor het studiegebied beeldende kunsten kiest wordt er voldoende artistieke aanleg (creativiteit, tekenvaardigheid, esthetisch gevoel...) verwacht die mits oefening en begeleiding tot uiting zal komen in de praktijk van het atelier. Daarnaast moet je geïnteresseerd zijn in kunstgeschiedenis en hedendaagse kunstuitingen. De eisen verschillen naargelang de studierichting.

STUDIEGEBIEDEN BALLET EN PODIUMKUNSTEN

Voor de studierichtingen ballet, dans, muziek, kan (dus geen verplichting) de school een geschiktheidsproef organiseren. Die geschiktheidsproef is eenmalig, als je slaagt geldt dit voor de hele duur van je opleiding. De proef peilt naar je artistieke aanleg.

STUDIEGEBIED	STUDIERICHTINGEN TWEDE GRAAD KSO	STUDIERICHTINGEN DERDE GRAAD KSO
BALLET	BALLET	BALLET MODERN BALLET
BEELDENDE KUNSTEN	ARTISTIEKE OPLEIDING AUDIOVISUELE VORMING BEELDENDE EN ARCHITECTURALE KUNSTEN BEELDENDE EN ARCHITECTURALE VORMING	ARTISTIEKE OPLEIDING AUDIOVISUELE VORMING ARCHITECTURALE EN BINNENHUISKUNST TOEGEPASTE BEELDENDE KUNST VRIJE BEELDENDE KUNST INDUSTRIËLE KUNST ARCHITECTURALE VORMING BEELDENDE VORMING
PODIUM- KUNSTEN	DANS MUZIEK WOORDKUNST - DRAMA	DANS MUZIEK WOORDKUNST - DRAMA

Alle studierichtingen zijn specifiek en kan je slechts in een beperkt aantal scholen volgen.

LESSENTABEL VAN HET GO! EERSTE LEERJAAR VAN DE TWEDE GRAAD KSO	ARTISTIEKE OPLEIDING	AUDIOVISUELE VORMING	BEELDENDE EN ARCHITECTURALE KUNSTEN	BEELDENDE EN ARCHITECTURALE VORMING	DANS	MUZIEK	WOORDKUNST - DRAMA
Godsdienst/Zedenleer	2	2	2	2	2	2	2
Nederlands	4	4	4	4	4	4	4
Frans	2	2	2	2	2	2	2
Engels	1	2	2	2	2	2	2
Wiskunde	3	3	3	3	3	3	3
Geschiedenis	1	2	1	2	2	2	2
Aardrijkskunde	1	1	1	1	1	1	1
Natuurwetenschappen	1	2	1		2	2	2
Lichamelijke opvoeding	2	2	2	2	1	2	2
Biologie				1			
Chemie				1			
Fysica				1			
Engels		+1		+1	+1	+1	+1
Frans		+1		+1	+1	+1	+1
Wiskunde		+1		+1			
Kunstinitiatie	1	1	1	1	1		1
Klassieke / Hedendaagse dans					13		2
Hedendaagse dans							1
Algemene muziekleer					1	5	
Muziektheorie						1	
Instrument						2	
Koorzang						1	1
Samenspel						1	
Muziekethetica						1	1
Algemene verbale vorming							4
Zang							0,5
Creatief musiceren							0,5
Audiovisuele vorming		6					
Waarnemingsteken	5	2	5	5			
Beeldende vorming	8	4					
Toegepaste beeldende vorming	5						
Beeldende/Architecturale vorming			10	6			
Complementair gedeelte			2			3	3
TOTAAL	36	36	36	36	36	36	36

3. HET TECHNISCH SECUNDAIR ONDERWIJS OF TSO

In het TSO krijg je naast een **algemene vorming**, ook **technische** en **praktijkvakken**.

Men kan een onderscheid maken tussen enerzijds meer algemeen vormende en anderzijds meer praktisch gerichte studierichtingen. De studierichtingen met het achtervoegsel 'TECHNIEKEN' (bijv. elektrotechnieken) zijn meer **praktijkgericht**. De overeenkomstige studierichtingen zonder dit achtervoegsel (bijv. elektriciteit, elektronica) zijn meer theoretisch.

Industriële wetenschappen en techniek-wetenschappen bieden een brede theoretische voorbereiding op verschillende studierichtingen in het hoger onderwijs.

Na een eerder theoretisch gerichte opleiding zoals elektromechanica, chemie, handel... kan je **verder studeren** in een **aansluitende professionele bacheloropleiding** (3 jaren).

Dit betekent niet dat je, mits voldoende capaciteiten en inzet, geen overstap zou kunnen maken naar andere bacheloropleidingen of naar sommige opleidingen van universitair niveau.

Slagen in het hoger onderwijs na een op praktijk gerichte technische richting is heel wat moeilijker.

TABEL: Voor een aantal studierichtingen die pas in de derde graad starten hebben we het studiegebied vermeld waar je de meest logische vooropleiding in de tweede graad kan vinden.

(S): De specifieke studierichtingen kun je slechts in een beperkt aantal scholen volgen. Ze bereiden voor op sterk gespecialiseerde beroepen.

(*) Je kan deze studierichting slechts volgen als je over een topsportstatuut beschikt.

STUDIEGEBIED	STUDIERICHTINGEN TWEDE GRAAD TSO	STUDIERICHTINGEN DERDE GRAAD TSO
AUTO	<i>zie studiegebied mechanica en elektriciteit</i>	AUTOTECHNIEKEN
BOUW	BOUW- EN HOUTKUNDE BOUWTECHNIEKEN	BOUW- EN HOUTKUNDE BOUWTECHNIEKEN
CHEMIE	TECHNIEK - WETENSCHAPPEN	CHEMIE FARMACEUTISCH - TECHNISCH ASSISTENT (S) PRODUCTIE- EN PROCESTECHNOLOGIE (CHEMIE) TECHNIEK - WETENSCHAPPEN
FOTOGRAFIE	FOTOGRAFIE (S)	FOTOGRAFIE (S)
GRAFISCHE COMMUNICATIE EN MEDIA	GRAFISCHE COMMUNICATIE (S) GRAFISCHE MEDIA (S)	GRAFISCHE COMMUNICATIE (S) PRINTMEDIA (S) MULTIMEDIA (S)
HANDEL	HANDEL HANDEL - TALEN <i>een richting met voldoende wiskunde</i>	BOEKHOUDEN - INFORMATICA HANDEL SECRETARIAAT - TALEN INFORMATICABEHEER
HOUT	HOUTTECHNIEKEN	HOUTTECHNIEKEN PRODUCTIE- EN PROCESTECHNOLOGIE (HOUT)
KOELING EN WARMTE	<i>zie studiegebied mechanica en elektriciteit</i>	KOEL- EN WARMTECHNIEKEN (S)
LAND- EN TUINBOUW alle studierichtingen zijn specifiek	BIOTECHNISCHE WETENSCHAPPEN DIERENZORGTECHNIEKEN LANDBOUWTECHNIEKEN TUINBOUWTECHNIEKEN	BIOTECHNISCHE WETENSCHAPPEN DIERENZORGTECHNIEKEN LANDBOUWTECHNIEKEN TUINBOUWTECHNIEKEN NATUUR- EN LANDSCHAPSBEHEERTECHNIEKEN
LICHAAMS- VERZORGING	BIO- ESTHETIEK	SCHOONHEIDSVERZORGING
MARITIEME OPLEIDINGEN	DEK (S) MOTOREN (S)	DEK (S) MOTOREN (S)
MODE	CREATIE EN MODE	CREATIE EN MODE
OPTIEK	<i>een richting met voldoende wetenschappen</i>	OPTIEKTECHNIEKEN (S)

STUDIEGEBIED	STUDIERICHTINGEN TWEDE GRAAD TSO	STUDIERICHTINGEN DERDE GRAAD TSO
MECHANICA EN ELEKTRICITEIT	INDUSTRIËLE WETENSCHAPPEN ELEKTROMECHANICA ELEKTRICITEIT - ELEKTRONICA ELEKTROTECHNIEKEN MECHANISCHE TECHNIEKEN	INDUSTRIËLE WETENSCHAPPEN INDUSTRIËLE ICT ELEKTROMECHANICA ELEKTRICITEIT - ELEKTRONICA ELEKTRISCHE INSTALLATIETECHNIEKEN ELEKTRONISCHE INSTALLATIETECHNIEKEN MECHANISCHE VORMGEVINGSTECHNIEKEN PODIUMTECHNIEKEN (S) VLIEGTUIGTECHNIEKEN (S) KUNSTSTOFTECHNIEKEN (S)
ORTHOPEDISCHE TECHNIEKEN	<i>zie richtingen met mechanica (of aso)</i>	ORTHOPEDIETECHNIEKEN (S)
PERSONENZORG	SOCIALE EN TECHNISCHE WETENSCHAPPEN	GEZONDHEIDS- EN WELZIJNSWETENSCHAPPEN JEUGD- EN GEHANDICAPTENZORG (S) SOCIALE EN TECHNISCHE WETENS.
SPORT alle studierichtingen zijn specifiek	LICHAMELIJKE OPVOEDING EN SPORT TOPSPORT (*) HANDEL-TOPSPORT (*)	LICHAMELIJKE OPVOEDING EN SPORT TOPSPORT (*) HANDEL-TOPSPORT (*)
TANDTECHNIEKEN	<i>een richting met voldoende wetenschappen</i>	TANDTECHNIEKEN (S)
TEXTIEL	TEXTIEL- EN DESIGNTECHNIEKEN TEXTIELTECHNIEKEN	PRODUCTIE- EN PROCESTECHNOLOGIE (TEXTIEL) (S) TEXTIEL- EN DESIGNTECHNIEKEN TEXTIELONTWERPTECHNIEKEN TEXTIELPRODUCTIETECHNIEKEN TEXTIEL- EN CHEMISCHE TECHNIEKEN
TOERISME	TOERISME (S)	ONTHAAL EN PUBLIC RELATIONS (S) TOERISME (S)
VOEDING	HOTEL (S) BROOD EN BANKET (S) SLAGERIJ EN VLEESWAREN (S) VOEDINGSTECHNIEKEN (S)	HOTEL (S) BROOD EN BANKET (S) SLAGERIJ EN VLEESWAREN (S) VOEDINGSTECHNIEKEN (S) HOSPITALITY (S) PRODUCTIE- EN PROCESTECHNOLOGIE (VOEDING)
Opties van de derde graad die je in onderwijsinstellingen van de KRIJGSMACHT kan volgen: ELEKTRONICA MILITAIRE WAPENSYSTEMEN, MILITAIRE EN SOCIALE WETENSCHAPPEN, MILITAIRE BEWAPENINGSTECHNIEKEN.		

VOORBEELDEN VAN LESSENTABELLEN VAN HET GO! EERSTE LEERJAAR VAN DE TWEDE GRAAD TSO	INDUSTRIËLE WETENSCHAP	ELEKTRO- MECHANICA	ELEKTRICITEIT ELEKTRONICA	ELEKTRO- TECHNIEKEN	HANDEL	HANDEL-TALEN	TOERISME	LICHAM. OPV. EN SPORT	SOCIALE EN TECHN. WET.
Godsdienst/Zedenleer	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Nederlands	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Frans	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Engels	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Wiskunde	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Geschiedenis	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Aardrijkskunde	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Natuurwetenschappen		1	1	1	1	1	1		
Lichamelijke opvoeding	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Biologie								1	1
Chemie								1	1
Fysica								1	1
Wiskunde	+2	+1	+1						
Toegepaste Biologie								1	1
Chemie of Toegepaste chemie	2								1
Fysica of Toegepaste fysica	1								1
Elektriciteit	5	4	4	6					
Elektriciteit/Elektronica			3						
Elektronica			3						
Mechanica	4	4							
Praktijk elektriciteit		2	2	7					
Praktijk mechanica		2							
Informatica of Toegep.informatica	1	1	1	1	1	1		1	1
Dactylografie/Toegep.informatica					2	2	2		
Economie of Toegep.economie					7	7	3	2	
Kantoor technieken					1	1			
Verkoop					1				
Frans						+2	+1		
Engels						+2	+1		
Frans of Engels					+1				+1
Aardrijkskunde							+2		
Kunstgeschiedenis							1		
Toerisme							3		
Public Relations							2		
Toegep.bio of Toegep.informatica							1		
Plastische opvoeding									1
Muzikale opvoeding									1
Huishoudkunde									2
Opvoedkunde/Huishoudkunde									2
Praktijk huishoudkunde									3
Sport								10	
Complementair gedeelte	4	4	4	4	5	3	2	2	2
TOTAAL	36	36	36	36	36	36	36	36	36

4. HET BEROEPSSECUNDAIR ONDERWIJS OF BSO

In het BSO leer je een beroep. Het verwerven van **praktische vaardigheden** krijgt hier meer aandacht dan het leren uit boeken.

Slagen in het hoger onderwijs is - na het **zevende leerjaar** van deze onderwijsvorm - eerder uitzonderlijk.

TABEL: Voor een aantal studierichtingen die pas in de derde graad starten hebben we het studiegebied vermeld waar je de meest logische vooropleiding in de tweede graad kan vinden.

(S): De specifieke studierichtingen kan je slechts in een beperkt aantal scholen volgen. Ze bereiden voor op sterk gespecialiseerde beroepen.

STUDIEGEBIED	STUDIERICHTINGEN TWEDE GRAAD BSO	STUDIERICHTINGEN DERDE GRAAD BSO
AUTO	<i>zie studiegebied mechanica en elektriciteit</i>	AUTO CARROSSERIE TWEEWIELERS EN LICHTE VERBRANDINGSMOTOREN (S) VRACHTWAGENCHAUFFEUR (S)
BOUW	BOUW DUURZAAM WONEN (S) SCHILDERWERK EN DECORATIE STEEN- EN MARMERBEWERKING (S)	BOUWPLAATSMACHINIST (S) RUWBOUW RUWBOUWAFWERKING SCHILDERWERK EN DECORATIE STEEN- EN MARMERBEWERKING (S)
DECORATIEVE TECHNIEKEN	PUBLICITEIT EN ETALAGE	ETALAGE EN STANDENDECORATIE PUBLICITEITSGRAFIEK
GRAFISCHE COMMUNICATIE EN MEDIA	DRUKKEN EN VOORBEREIDEN (S)	DRUKKEN EN AFWERKEN (S) DRUKVOORBEREIDING (S)
HANDEL	KANTOOR VERKOOP	KANTOOR VERKOOP
HOUT	HOUT	HOUTBEWERKING HOUTBEWERKING - SNIJWERK (S)
JUWELEN alle studierichtingen zijn specifiek	DIAMANTBEWERKING GOUD EN JUWELEN UURWERKMAKEN	DIAMANTBEWERKING GOUD EN JUWELEN UURWERKMAKEN
KOELING EN WARMTE	<i>zie studiegebied mechanica en elektriciteit</i>	CENTRALE VERWARMING EN SANITAIRE INSTALLATIES KOELINSTALLATIES (S)

STUDIEGEBIED	STUDIERICHTINGEN TWEEDE GRAAD BSO	STUDIERICHTINGEN DERDE GRAAD BSO
LAND- EN TUINBOUW alle studierichtingen zijn specifiek	LANDBOUW TUINBOUW DIERENZORG PAARDRIJDEN EN -VERZORGEN	BLOEMSIERKUNST LANDBOUW TUINBOUW DIERENZORG PAARDRIJDEN EN -VERZORGEN
LICHAAMS- VERZORGING	HAARZORG	HAARZORG
MARITIEME OPLEIDINGEN	MATROOS (S) RIJN- EN BINNENVAART (S)	RIJN- EN BINNENVAART (S)
MECHANICA EN ELEKTRICITEIT	ELEKTRISCHE INSTALLATIES BASISMECHANICA (7 VARIANTEN): • AUTO • KOELING EN WARMTE • AUTO + KOELING EN WARMTE • MACHINES • AUTO + MACHINES • KOELING EN WARMTE + MACHINES • AUTO + KOELING EN WARMTE + MACHINES	ELEKTRISCHE INSTALLATIES LASSEN – CONSTRUCTIE WERKTUIGMACHINES KUNSTSTOFVERWERKING (S) PRODUCTIEOPERATOR (S)
MODE	MODEREALISATIE EN -PRESENTATIE	MODEREALISATIE EN -VERKOOP
MUZIEK- INSTRUMENTEN- BOUW		MUZIEKINSTRUMENTENBOUW (S)
PERSONENZORG	VERZORGING - VOEDING	ORGANISATIEHULP (S) VERZORGING
TEXTIEL	TEXTIEL	TEXTIEL
VOEDING	BROOD- EN BANKETBAKKERIJ (S) RESTAURANT EN KEUKEN SLAGERIJ EN VLEESWARENBEREIDING (S)	BROOD- EN BANKETBAKKERIJ EN CONFISERIE (S) RESTAURANT EN KEUKEN GROOTKEUKEN (S) SLAGERIJ EN VERKOOPSKLARE GERECHTEN (S)

VOORBEELDEN VAN LESSENTABELLEN VAN HET GO! EERSTE LEERJAAR VAN DE TWEDE GRAAD BSO	ELEKTRISCHE INSTALLATIES	BASISMECHANICA AUTO	BASISMECHANICA KOELING-WARMTE	HOUT	KANTOOR	VERKOOP	HAARZORG	MODEREALISATIE EN -PRESENTATIE	VERZORGING - VOEDING
Godsdienst/Zedenleer Lichamelijke opvoeding Project algemene vakken	2 2 6	2 2 6	2 2 6	2 2 6	2 2 6	2 2 6	2 2 6	2 2 6	2 2 6
Elektriciteit Praktijk elektriciteit	6 16								
Praktijk elektriciteit / elektronica / elektromechanica / Praktijk lassen-constructie / mechanica / elektromechanica Praktijk mechanica / elektromech. Mechanica / elektromechanica Autotechniek/Carrosserie(PV+TV) Sanitair / Centrale verwarming/ Elektromechanica (PV+TV)		2 2 8 2 8	2 2 8 2 8						
Hout Praktijk hout				6 16					
Toegepaste Informatica Dactylografie/Toegep. Informatica Toegepaste Economie Kantoortechnieken Verkoop Frans Engels Nederlands					2 3 5 3	1 2 5 5 3 3 2 2			
Dameskappen Praktijk bio-esthetiek Praktijk dameskappen Praktijk herenkappen Mode Praktijk mode Plastische opvoeding Muzikale opvoeding Huishoudkunde Huishoudkunde / Voeding Praktijk huishoudkunde Praktijk huishoudkunde / Voeding							4 1 14 2 7 13 1 2		
Complementair gedeelte	4	4	4	4	6	6	4	4	3
TOTAAL	36	36	36	36	36	36	36	36	36

5. NAAR DE TWEEDE GRAAD

DE TOELATINGSVOORWAARDEN EN ATTESTEN IN HET ASO, KSO EN TSO.

Met een A - ATTEST (geslaagd) word je **toegelaten tot alle studierichtingen** van het **ASO, TSO, KSO** en **BSO**.

Op een B - ATTEST (geslaagd) worden de **onderwijsvorm(en)** of **studierichting(en)** vermeld die je **niet mag volgen**. Je mag ook je leerjaar overzitten.

Als je het jaar hebt overgezeten mag je het meest gunstige attest gebruiken. Het kan immers gebeuren dat je na je bisjaar een C - attest behaalt.

Met een C - ATTEST (niet geslaagd) moet je het leerjaar overzitten (eventueel in een andere studierichting).

Verandering van onderwijsvorm en/of studierichting binnen hetzelfde leerjaar is toegelaten tot en met 15 januari. In uitzonderlijke gevallen kan de toelatingsklassenraad afwijken van deze datum.

DE TOELATINGSVOORWAARDEN EN ATTESTEN IN HET BSO.

Met een A - ATTEST word je toegelaten tot **alle studierichtingen** van het **BSO**.

Op een B - ATTEST worden de **studierichting(en)** van het **BSO** vermeld die je **niet mag volgen**. Je mag ook het leerjaar overzitten.

Als je het jaar hebt overgezeten mag je het meest gunstige attest gebruiken. Het kan immers gebeuren dat je na je bisjaar een C- attest behaalt.

Je mag ook na het 3de leerjaar BSO naar het 3de leerjaar ASO, TSO of KSO (mits gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad) en na het 4de leerjaar BSO naar het 4de jaar ASO, TSO of KSO. Gezien dit een moeilijke en ongebruikelijke overgang is, vraag je best raad aan school en/of CLB.

Met een C - ATTEST moet je het jaar overzitten (eventueel in een andere studierichting).

Als je 16 jaar wordt (ten laatste op 31/12) mag je op basis van je leeftijd naar het 3de jaar BSO op voorwaarde dat de toelatingsklassenraad hiervoor toestemming geeft.

Verandering van onderwijsvorm en/of studierichting binnen hetzelfde leerjaar is toegelaten tot en met 15 januari. In uitzonderlijke gevallen kan de toelatingsklassenraad afwijken van deze datum.

6. GETUIGSCHRIFTEN

Wie slaagt (A - of B - attest) behaalt de volgende getuigschriften:

- Het GETUIGSCHRIFT VAN DE EERSTE GRAAD na het tweede leerjaar.
- Het GETUIGSCHRIFT VAN DE TWEEDE GRAAD na het vierde leerjaar.
- Een STUDIEGETUIGSCHRIFT VAN DERDE GRAAD na het 6de leerjaar BSO.
- Het DIPLOMA VAN SECUNDAIR ONDERWIJS dat toegang verleent tot het hoger onderwijs, na het **6de leerjaar ASO, TSO of KSO**.
De leerlingen van het BSO kunnen dit diploma behalen na het **7de leerjaar** of in de **vierde graad**.

7. NAAR DE DERDE GRAAD

De meeste leerlingen zullen na hun tweede graad verder studeren in de derde graad in dezelfde onderwijsvorm in een studierichting die in **dezelfde lijn** ligt. Bij niet aansluitende overgangen kunnen er zich problemen voordoen in verband met voorkennis van bepaalde vakken.

Op het einde van de tweede graad kan het voor een aantal leerlingen duidelijk worden dat een overstap naar een **minder theoretische studierichting** in hetzelfde interessegebied wenselijk is.

Een succesvolle overgang naar sommige studierichtingen **die niet in dezelfde lijn** liggen, is daarom niet altijd uitgesloten. Meestal vraagt deze stap wel een grote inzet, motivatie en specifieke aanleg van de leerling en een aangepaste aanpak vanwege de school, eventueel via individuele hulp.

Soms zal een verandering van studierichting niet of enkel mogelijk zijn mits het **overzitten** van een leerjaar.

De leerplicht

De Belgische leerplicht geldt voor een periode van **twalf schooljaren** en eindigt in het kalenderjaar waarin je **18 jaar** wordt op 30 juni of op je 18de verjaardag.

De leerplicht eindigt eveneens, ongeacht de leeftijd, als je het **diploma secundair onderwijs** hebt behaald.

Aan de leerplicht voldoe je door het volgen van:

- voltijds dagonderwijs
- deeltijds dagonderwijs, vanaf de dag dat je 15 jaar wordt, NADAT je de eerste twee leerjaren van het voltijds secundair onderwijs gevolgd hebt. (Je hoeft niet geslaagd te zijn. Je moet wel een attest van regelmatige leerling hebben.)
Wegens uitzonderlijke omstandigheden kan je reeds in het begin van het schooljaar - waarin je deeltijds leerplichtig wordt - starten in het deeltijds onderwijs. De directie van het centrum waar je deeltijds onderwijs gaat volgen moet hiermee akkoord gaan. Je moet ook advies vragen aan het CLB dat verbonden is aan de school waar je tot nu toe de lessen hebt gevolgd.
- deeltijds dagonderwijs, vanaf de dag dat je 16 jaar wordt.

Het Deeltijds Onderwijs

Heel wat **beroepen** kan je leren in de **dagelijkse praktijk**. Naast de ervaringen die je in de werkring opdoet, krijg je **1 tot 2 dagen les** in een centrum voor deeltijds onderwijs (CDO) of in een Syntra-opleidingscentrum.

Kiezen voor zo'n opleiding heeft echter grote gevolgen! Denk er goed over na en informeer je grondig!

Kies zeker niet voor deeltijds leren - deeltijds werken omwille van een crisis of mislukking in het voltijds onderwijs. Stop je voltijdse studies niet omdat je het eventjes niet meer ziet zitten op school want daar kun je later spijt van hebben. Bij deeltijds leren - deeltijds werken komt immers heel wat kijken en de weg terug is niet eenvoudig...

Aan de DEELTIJDSE LEERPLICHT voldoe je door het volgen van:

- **deeltijds beroepssecundair onderwijs (DBSO)**
- een **erkende vorming**, waarvan de meest bekende de **leerovereenkomst** in een Syntra-opleidingscentrum is.

Als je nog leerplichtig bent, kan je overgaan van voltijds naar deeltijds onderwijs tot 31 januari.

Je kan slechts tot 15 november overgaan van deeltijds naar voltijds onderwijs. Uiteraard heb je hiervoor de toestemming nodig van je ouders.

Indien je wenst over te gaan naar deze vorm van onderwijs, kan je aan je CLB meer informatie vragen.

Hoe een studierichting kiezen

Een verantwoorde studiekeuze maken is een complex proces.

Je moet trachten een beeld te vormen van je:

CAPACITEITEN, TALENTEN

Elke studierichting stelt bepaalde eisen, die je moet vergelijken met je eigen mogelijkheden.

Als deze **eisen te hoog** zijn, ga je uiteindelijk falen. Teveel teleurstellingen kunnen je gedrag op een minder gunstige wijze beïnvloeden (bijv. geen inspanningen meer leveren, agressie ...). Als je anderzijds een richting kiest met **te lage eisen**, kan het gebeuren dat je jezelf verveelt en je keuze later betreurt.

BELANGSTELLING, INTERESSE

Welk leervak doe ik met plezier? Wat doe ik graag in mijn vrije tijd? Waarom boeien deze activiteiten mij?

Het kan zijn dat je mensen graag leiding geeft of helpt of liever alleen werkt. Het is mogelijk dat je voorkeur uitgaat naar mooie dingen ontwerpen, bezig zijn met cijfers en/of talen. Of misschien verkies je om met je handen te werken, in de natuur bezig te zijn...

Je kiest best een studierichting die zoveel mogelijk aansluit bij je interesses.

STUDIEHOUDING

Ben ik **gemotiveerd**? Stel ik hoge eisen aan mezelf en wil ik hard werken om ze te realiseren?

Kan ik mij blijven inzetten voor een doel dat ik **in de toekomst wil bereiken** (bijv. een beroep, geld, succes, kennis...)? Of wil ik onmiddellijk resultaat?

Kan ik mij **concentreren** op mijn lessen? Laat ik mij niet te vlug afleiden?

Heb ik een goede **studiemethode**? Kan ik mijn studiewerk plannen en mij daar aan houden?

Heb ik voldoende **zelfvertrouwen** om iets te vragen in de klas, bij een toets, om een minder goed rapport te verwerken...?

Je **SCHOOLRESULTATEN** zijn meestal een goede weerspiegeling van deze factoren.

Als je ernstige moeilijkheden hebt met de leerstof van een vak of verschillende vakken wordt slagen in het volgend leerjaar twijfelachtig. Dit geldt in de eerste plaats voor studierichtingen waar dit vak of deze vakken nog meer lessen krijgen en verder worden uitgediept.

Voor sommige studierichtingen zal je ook rekening moeten houden met factoren zoals je **GEZONDHEID** en de financiële mogelijkheden van je ouders.

Verder moet je ook je weg vinden in het **AANBOD VAN STUDIERICHTINGEN EN LESSENROOSTERS**.

Tenslotte moet je proberen alles op elkaar af te stemmen en een beslissing nemen.

Bij dit keuzeprocess sta je niet alleen.

Je kan een beroep doen op leerkrachten, ouders, vrienden ...

Jij en je ouders kunnen ook steeds terecht bij het CLB voor studie-informatie.

(De lessenroosters kan je meestal ook terugvinden in de brochures van de scholen, die deze opleidingen oprichten.)

In de loop van de volgende jaren zal je meer informatie krijgen over je verdere studiemogelijkheden.

Deze brochure kan later ook nuttig zijn. Bewaar ze!